

HISTORIA KINA

TOM 2

Wstęp

KINO KLASYCZNE

redakcja naukowa

Tadeusz Lubelski

Iwona Sowińska

Rafał Syska

Kraków

Spis treści

Wstęp	15
-------------	----

I. Przełom dźwiękowy	19
----------------------------	----

Iwona Sowińska

1894–1915: wczesne próby	19
„Elektryfikacja” dźwięku	24
1924–1926: Czas konkwisty	27
Warner Bros. i system Vitaphone	29
1927: Śpiewak jazzbandu	32
Fox i system Movietone	37
1928: pierwszy sukces i przyspieszenie	38
Europa i reszta świata	41
Udoskonalenia techniczne	45
Ekonomiczne konsekwencje przełomu dźwiękowego	48
Zastrzyk świeżej krwi	50
Unarodowienie kinematografii	55
Dźwięk bez granic	61
Implikacje artystyczne	63
Chronologia	70
Propozycje lektur	71

II. Hollywood: pod znakiem Wielkiego Kryzysu	73
--	----

Łukasz A. Plesnar

Joseph I. Breen i Kodeks Produkcji	76
Hollywood o bandytach, mafiosach i agentach FBI: powstanie i rozwój kina gangsterskiego	78
Hollywood spogląda zza krat: filmy więzienne (prison films)	83
Hollywood tańczy i śpiewa: musicale i filmowe operetki	86
Hollywood się śmieje: spadkobiercy slapsticku, komedia anarchizująca, screwball comedy i sophisticated comedy	95
Hollywood straszy: Dracula, Frankenstein i inne horrory	106
Hollywood podgląda sławnych ludzi: film biograficzny (biopic)	112
Hollywood wyciska łzy: melodramaty i filmowe romanse	114
Hollywood w krainie przygód i na Dzikim Zachodzie	121

Poza kinem gatunków	125
Ku nowej dekadzie	131
Chronologia	131
Propozycje lektur	132

III. Francja lat trzydziestych: kino jako barometr 135

Grażyna Stachówna

Mapa pogody	136
Dużo słońca z przelotnymi opadami:	
René Clair, Marcel Pagnol, Sacha Guitry, Jean Vigo	139
René Clair i populizm	140
Marcel Pagnol i Sacha Guitry – film „teatralny”	142
Jean Vigo	144
Gęste zachmurzenia, deszcze, mgły i ogólne złe samopoczucie:	
Jacques Feyder, Julien Duvivier, Marcel Carné	148
Jacques Feyder	149
Julien Duvivier	153
Marcel Carné i realizm poetycki	162
Słońce na przemian z burzami i gradobiciem:	
Jean Renoir i realizm społeczny	175
Czasem słońce, czasem deszcz	186
Chronologia	188
Propozycje lektur	189

IV. Niemiecki film fabularny u schyłku Republiki Weimarskiej i w Trzeciej Rzeszy (1929–1945). 191

Tomasz Kłys

Miedzy Weimarem a Trzecią Rzeszą – przepaść czy ciągłość?	191
Kino schyłku Republiki	196
Kino niemieckie w okresie nazistowskim	213
Struktura przemysłu filmowego Trzeciej Rzeszy	213
Filmy fabularne w zaprzęgu ideologii i propagandy	217
Kino popularne w Trzeciej Rzeszy i jego gwiazdy	230
Kino artystyczne Trzeciej Rzeszy	243
Chronologia	247
Propozycje lektur	250

V. Kino stalinowskie. 253

Joanna Wojnicka

- Przełom dźwiękowy, przełom polityczny 253
- Pierwsze sukcesy filmu dźwiękowego 269
- Socrealizm – sztuka w służbie politycznej utopii 273
- Wielki terror. Polityka historyczna 285
- „Żyje się lepiej, żyje się weselej” 296
- Wojna i schyłek stalinizmu 299
- Chronologia 312
- Propozycje lektur 313

VI. Japonia między tradycją i nowoczesnością 315

Krzysztof Loska

- Humor japoński 316
- W stronę codzienności – dramaty rodzinne (shomin-geki) 319
- Mizoguchi i melodramat filmowy 323
- Wojna i kino 326
- Rozrachunki z przeszłością 332
- Odrodzenie filmu historycznego 336
- Humanistyczne filmy wojenne 340
- Filmy o bombie atomowej (genbaku eiga) 343
- Konsekwencje przemian społecznych 346
- Oblicza buntu 351
- Chronologia 355
- Propozycje lektur 356

VII. Kino brytyjskie: w obronie imperium 359

Olga Katafiasz

- Schyłek mocarstwa 360
- Lata 30.: w poszukiwaniu tożsamości 363
- Imperium Ranka 372
- Kino czasu wojny: honor i pragmatyzm 375
- Szekspirowskie adaptacje Laurence’a Oliviera:
- „w imię męstwa przodków” 386
- Powojenne kino autorów: nadążyć za światem 391

Strategie eskapistyczne	400
Kryzys kinematografii i upadek potęgi Ranka	403
Chronologia	404
Propozycje lektur	407

VIII. Dekada cienia: amerykańskie kino lat czterdziestych. 409

Rafał Syska

Cisza przed burzą	410
Kino wojenne przed wojną	410
System hollywoodzki przed wojną	412
Przemiany w systemie produkcyjnym	417
Unit	417
Niezależni producenci	418
Reżyser-producent	420
Trzy portrety reżyserów	422
Orson Welles – mit	422
Hitchcock w Hollywood	426
Preston Sturges – satyra na marginesie Hollywood	431
Hollywood na froncie	433
Gatunki idą na front	435
Kino wojenne – typologia	436
Home-front movies	438
Combat films	439
Filmy o weteranach	443
System hollywoodzki w czasach wojny	444
Strach przed cenzurą	448
Czasy powojenne	450
Proces antytrustowy	451
Komisja do Badania Działalności Antyamerykańskiej (HUAC)	452
Jasne barwy powojennego kina	454
Film noir	459
Noir a kino gatunków	460
Femme fatale	468
Psychoanaliza	469
Kryzys racjonalizmu i subiektywizacja	472
Nurt realistyczny końca lat 40.	474
Epilog w kolorze	477
Chronologia	478
Propozycje lektur	479

IX. Film dokumentalny okresu klasycznego 481

Mirosław Przyłipiak

Dokument brytyjski lat 30. 482

Robotnicza Liga Filmu i Fotografii 486

Kino dokumentalne w Japonii 488

Joris Ivens 488

Inne filmy dokumentalne 491

Leni Riefenstahl 492

Lata wojny 496

Po wojnie 510

Chronologia 521

Propozycje lektur 522

X. Film animowany w cieniu Disneya 523

Paweł Sitkiewicz

Film animowany w okresie kina niemego 523

Amerykańska kreskówka po przełomie dźwiękowym 525

Walt Disney: biznesmen i animator 532

Film animowany w Europie 541

Chronologia 547

Propozycje lektur 548

XI. Film awangardowy w latach 1930–1959 549

Andrzej Pitrus

Kontynuatorzy Wielkiej Awangardy 550

Lettryzm 551

Międzynarodówka sytuacjonistyczna 552

Amerykańska awangarda lat 20. i 30. 553

Norman McLaren 557

Willard Maas i Marie Menken 558

Maya Deren 559

Kenneth Anger 560

Stan Brakhage 561

Chronologia 562

Propozycje lektur 562

XII. Włoski neorealizm. 565

Alicja Helman

- Próby rewizji kina okresu faszyzmu* 565
- Kaligrafowie i inni* 573
- Neorealizm: próby definicji* 578
- Rossellini albo neorealizm moralny* 584
- Visconti albo neorealizm estetyczny* 589
- De Sica albo realizm humanistyczny* 595
- Vergano i De Santis albo neorealizm komunistyczny* 600
- Inne warianty* 603
- Chronologia* 612
- Propozycje lektur* 614

XIII. Kinematografia Meksyku 617

Iwona Kolańska-Pasterczyk

- Que viva México!, czyli w stronę „cudu meksykańskiego”* 617
- Luis Buñuel, czyli ten, który odmienił Meksyk* 627
- Chronologia* 639
- Propozycje lektur* 640

XIV. Skandynawowie 641

Tadeusz Szczepański

- Szwecja* 642
 - Dekada marazmu* 642
 - Beredskap, czyli pogotowie obronne* 646
 - Powrót „złotej epoki”?* 649
 - Ingmar Bergman staje na planie filmowym* 653
 - Powojenna dekada* 656
 - Ingmar Bergman w drodze na szczyt* 662
 - W cieniu Bergmana* 668
 - Bergman na szczycie* 671
- Dania* 676
 - Cena przetrwania* 676
 - Autorskie kino Dreyera* 678
 - Okupacja* 683
 - Lata powojenne* 684

Norwegia	687
Ibsen, Sinding i Dalgard	688
Długi cień wojny	691
Finlandia	694
Ojczyzna, lud i sielunmaisema	696
Wojna i jej konsekwencje	700
Chronologia	704
Propozycje lektur	707

XV. Francuzi – kino papy? (1940–1959) 709

Tycjan Gotuński

Okupacja: „Francuzi, musicie robić kino jakości!”	710
Nowe porządki	712
Od „Pierwszej randki” do „Ostatniego grosza”	714
Kino Vichy?	715
Kino wygnania	717
Kino alegorii	720
Kino z retorty	722
Pasja odsuniętych od świata	724
Odmiany „realizmu”	727
Amerykańskie oko Clouzot	729
„Rebatyzm”, czyli w pułapce manicheizmu	732
Po wojnie: „Nie interesują nas już te same sny”	733
Francuska „szkoła wyzwolenia”?	734
Jakość tradycji	739
Celuloidowe wojny	741
Pokusa rynku	743
Realizm psychologiczny: pewna (gorzka) tendencja	746
Szkoła widza walczy z „sankcją jakości”	754
Dialogi i konfrontacje	757
Kilka pokoleń poetów kina	759
Cocteau, Tati, Bresson: anty-dykcje francuskiego kina	770
Długi cień Marcela Carné	781
Chronologia	784
Propozycje lektur	786

XVI. Kino amerykańskie lat 50.: złota dekada. 789

Łukasz A. Plesnar, Rafał Syska

System produkcji	790
Telewizja i przemiany technologiczne	792
Złoty okres kina gatunków	794
Western – mitologizacja i demitologizacja	
Starego Zachodu	794
Musical – w stronę integralności	801
Komedia – od Boba Hope'a do Marilyn Monroe	808
Gatunki sensacyjne – policjanci, gangsterzy i komuniści	810
Film wojenny – konflikt w Korei i obrachunki z wielkimi wojnami	813
Kino epickie – filmy biblijne, historyczno-kostiumowe i przygodowe	815
Melodramat: przypadek Douglasa Sirka	819
Science fiction – lęk i nieufność	821
Kino autorów	827
Elia Kazan	827
Alfred Hitchcock	833
Billy Wilder	836
John Huston	839
Orson Welles	840
Inni autorzy	842
W stronę niezależności i buntu	845
Nicholas Ray	846
Robert Aldrich	847
Pochód nastolatków	849
Temat rasizmu	852
Nurt realistyczny	853
Chronologia	855
Propozycje lektur	856

XVII. Złota era kina Indii. 859

Artur Majer

Przełom dźwiękowy	859
Muzyka i taniec	860
Era wielkich wytwórni	861
V. Shantaram	865
Indyjski neorealizm	866

Autorzy kina hindustani 868

Mehboob Khan 868

Raj Kapoor 870

Bimal Roy 871

Guru Dutt 873

Satyajit Ray – twórca osobny 875

Chronologia 882

Propozycje lektur 883

XVIII. Włosi po neorealizmie: autorzy, kontynuatorzy, epigoni 885

Alicja Helman

Rossellini: neorealizm mimo wszystko 887

Visconti: w poszukiwaniu drogi 896

Fellini: dwie trylogie 906

Antonioni: pejzaże wewnętrzne 916

Kontynuacje 925

Biedni, ale piękni – czyli neorealizm na różowo 929

Chronologia 931

Propozycje lektur 932

XIX. Polska Szkoła Filmowa na tle rodzimego kina 935

Tadeusz Lubelski

Przed wojną: nadwiślańskie kino klasyczne (1930–1939) 935

Film historyczny 937

Komedia 938

Melodramat 941

Inne kino 943

Wojna i po wojnie. Kino w innym systemie (1939–1954) 946

Wojna 947

Po wojnie – upaństwowienie kinematografii 950

Rodzimy socrealizm 956

Epoka Szkoły Polskiej (1955–1961) 960

Odwilż w kinie 960

Szkoła Polska – kanon 966

Szkoła Polska – nowi autorzy 977

Poza Szkołą 986

Chronologia 989

Propozycje lektur 991

XX. Kino sowieckie lat 1956–1960. Pierwsza fala odwilży. 993

Iwona Kurz

- „Odwilż” polityczna a kinematografia 993
- Sezon 1956/1957 996
- Grigorij Czuchraj 999
- Michaił Kałatozow 1004
- Siergiej Bondarczuk 1006
- „Człowiek wobec żywiołów” a cezury polityczne 1007
- Chronologia 1010
- Propozycje lektur 1011

XXI. Powojenne kino niemieckie 1013

Andrzej Gwóźdź

- Zanim powstały dwie republiki (1946–1949) 1013
- Kino współtworzy Niemiecką Republikę Demokratyczną 1026
- Ekrany „cudu gospodarczego” 1032
- Chronologia 1044
- Propozycje lektur 1047

XXII. Inne kinematografie 1049

- Czechosłowacja – Jadwiga Hučková 1050
- Węgry – Grzegorz Bubak 1065
- Turcja i Bałkany – Magdalena Bartczak 1076
- Hiszpania – Iwona Kolasieńska-Pasterczyk 1090
- Chiny – Jacek Flig 1099
- Australia – Marek Haltof 1116

Indeks nazwisk (oprac. Krzysztof Siwoń) 1125

Indeks filmów (oprac. Krzysztof Siwoń) 1163

Noty o autorach 1239

Po dwóch latach od publikacji *Kina niemego* przekazujemy Państwu drugi tom zbiorowej *Historii kina, Kino klasyczne*. Koncentrujemy się na trzech dekadach z dziejów kinematografii: od wprowadzenia dźwięku (1927 rok) po koniec lat 50. Zapraszając Czytelników w podróż po historii kina, w istocie opisujemy wiek XX, z jego kulturowymi modami, ideologią, przemianami społecznymi i ekonomicznymi. Wśród autorów poszczególnych rozdziałów znajdują się najwybitniejsi polscy filmoznawcy, specjaliści w swych dziedzinach. Powstała dzięki temu książka, która stanowi nieoceniony przewodnik po filmowej klasyce, pełen pogłębionych analiz, wartościowych kontekstów i nowych odczytań, ale też – ciekawostek, anegdot i unikatowych fotosów. Mamy nadzieję, że dzięki temu dowiedzie ona różnorodności kina i jego ogromnego wpływu na niemal wszystkie dziedziny życia.